ĢENERĀLADVOKĀTA MIHALA BOBEKA [*MICHAL BOBEK*]
SECINĀJUMI,
sniegti 2016. gada 17. martā [1]

Lieta C-187/15

Joachim Pöpperl
pret
Land Nordrhein-Westfalen
(*Verwaltungsgericht Düsseldorf* (Administratīvā tiesa Diseldorfā, Vācija)

lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

LESD 45. pants — Darba ņēmēju brīva pārvietošanās — Ierēdņi, kuri aizbrauc no savas dalībvalsts, lai uzsāktu darbu citā dalībvalstī — Tiesiskais regulējums, kurā paredzēta ierēdņu pabalstu nepiemērošana un pārcelšana uz vispārējo valsts pensijas apdrošināšanas sistēmu

I – **Ievads**

1. Kad ierēdņi pirms pensionēšanās izlemj atstāt dienestu Ziemeļreinas-Vestfālenes zemē [*Land Nordrhein-Westfalen*] (turpmāk tekstā – "atbildētāja"), viņiem vairs nav tiesību piedalīties īpašajā civildienesta pabalstu pensiju sistēmā. Viņu apdrošināšanas periodi, kas pabeigti atbilstoši šai īpašajai sistēmai, ir kompensējoši pārcelti uz vispārējo valsts pensijas apdrošināšanas sistēmu. Tomēr šāda pārcelšana var izraisīt ievērojamu pensijas apmēra samazinājumu, ko beigās saņem ierēdnis.

2. *J. Pöpperl* (turpmāk tekstā – "pieteicējs"), agrāk atbildētājas ierēdnis, pameta civildienestu Ziemeļreinas-Vestfālenes zemē, lai uzsāktu darbu Austrijā. Valsts tiesas – *Verwaltungsgericht Düsseldorf* (Administratīvā tiesa Diseldorfā), kas izskata viņa lietu, uzdotais jautājums būtībā ir par to, vai obligāta pārcelšana uz vispārējo valsts pensiju sistēmu un attiecīgs pieteicēja tiesību uz pensiju samazinājums ir saderīgs ar LESD 45. pantā garantēto darba ņēmēju pārvietošanās brīvību.

II – **Atbilstošās tiesību normas**

A – *Savienības tiesības*

3. LESD 45. pantā ir noteikts:

"1. Savienībā nodrošina darba ņēmēju pārvietošanās brīvību.

2. Pārvietošanās brīvība nozīmē to, ka likvidē jebkādu dalībvalstu darba ņēmēju diskrimināciju pilsonības dēļ attiecībā uz nodarbinātību, darba samaksu un citiem darba un nodarbinātības nosacījumiem.

1 — Oriģinālvaloda – angļu.

[..]

4. Šis pants neattiecas uz nodarbinātību civildienestā."

4. Regulas (EK) Nr. 883/2004[2] 60. pantā ir ietverti "Īpaši noteikumi ierēdņiem". 60. panta 2. punktā ir noteikts:

"2. [..] ja kompetentās dalībvalsts tiesību akti nosaka, ka īpašā ierēdņu shēmā paredzēto pabalstu tiesību iegūšana, likvidēšana, paturēšana vai atgūšana ir atkarīga no nosacījuma, ka visiem apdrošināšanas periodiem jābūt izpildītiem saskaņā ar vienu vai vairākām īpašām shēmām ierēdņiem šajā dalībvalstī vai ka šās dalībvalsts tiesību aktos tiem jābūt uzskatītiem par līdzvērtīgiem šādiem periodiem, šās valsts kompetentā iestāde ņem vērā tikai periodus, ko var atzīt saskaņā ar tiesību aktiem, kurus tā piemēro.

Ja, ievērojot šādi izpildītos periodus, attiecīgā persona neatbilst šo pabalstu saņemšanas nosacījumiem, šos periodus ņem vērā, lai piešķirtu pabalstus saskaņā ar vispārīgo shēmu vai ja tādas nav saskaņā ar shēmu, ko piemēro strādniekiem vai attiecīgi kalpotājiem."

B – *Valsts tiesības*

5. Valsts tiesiskais regulējums, kas ietekmē pieteicēja tiesības uz pensiju, ir, pirmkārt, federālā Sociālā kodeksa VI grāmata (turpmāk tekstā – "*SGB* VI grāmata")[3] un, otrkārt, divi Ziemeļreinas-Vestfālenes zemes regulējumi: Likums par civildienesta pensijām Ziemeļreinā-Vestfālenē (turpmāk tekstā – "*LBeamtVG NRW*")[4] un Likums par civildienestu Ziemeļreinā-Vestfālenē (turpmāk tekstā – "*LBG NRW*")[5].

6. Ierēdņu vecuma pensija Ziemeļreinas-Vestfālenes zemē ir noteikta *LBeamtVG NRW*. Šī likuma 4. pantā arī ir noteikts, ka vecuma pensijas ir aprēķināmas, pamatojoties uz samaksu, kas dod tiesības uz pensiju, un darba stāžu. Tajā pašā laikā no *LBG NRW* 28. panta 3. punkta izriet, ka "pēc darba attiecību izbeigšanas agrākajam ierēdnim nav tiesību saņemt no darba devēja pabalstus, ja vien likumā nav noteikts citādi [..]".

7. Federālajā līmenī *SGB* VI grāmatas 1. punktā ir noteikts valsts pensiju apdrošināšanas sistēmas tvērums. Lai gan *SGB* VI grāmatas 5. punktā ir noteikts, ka uz ierēdņiem neattiecas vispārējā valsts pensiju apdrošināšanas sistēma, 8. punkts tiem ir piemērojams, ja viņi izbeidz "darba attiecības bez tiesībām uz vai cerībām uz pensiju no nodarbinātības vai ir zaudējuši tiesības uz pensiju [..]". Vispārīgā valsts pensijas apdrošināšanas sistēma darbojas, pagarinot to par periodu, kurā attiecīgā persona bija atbrīvota.

8. Turklāt Likuma par pensijām federālajiem ierēdņiem un tiesnešiem[6] (turpmāk tekstā – "*BeamtVG*") 107. panta b) punktā ir noteikti vispārīgie noteikumi par tādu izmaksu sadalījumu, kas saistītas ar civildienesta pabalstiem, kas publiskā sektora darba devējiem jāmaksā ierēdņiem, kuri savas karjeras laikā maina valsts darba devēju, aizejot no vienas zemes, lai pārietu uz citu, vai aizejot no zemes, lai strādātu pie federālā valsts darba devēja vai otrādi. Šajā noteikumā un saistītajos Vācijas tiesību aktos ir noteikta saskaņošana attiecībā uz pensijām ierēdņiem, kuri pāriet no viena publiskā sektora darba devēja pie otra Vācijas ietvaros.

2 — Eiropas Parlamenta un Padomes 2004. gada 29. aprīļa Regula par sociālā nodrošinājuma sistēmu koordinēšanu (OV 2004, L 166, 1. lpp.).

3 — *Sechstes Buch Sozialgesetzbuch (SGB VI) – Gesetzliche Rentenversicherung.*

4 — *Beamtenversorgungsgesetz für das Land Nordrhein-Westfalen (Landesbeamtenversorgungsgesetz – LBeamtVG NRW).*

5 — *Beamtengesetz für das Land Nordrhein-Westfalen (Landesbeamtengesetz – LBG NRW).*

6 — *Gesetz über die Versorgung der Beamten und Richter des Bundes, Beamtenversorgungsgesetz.*

9. *BeamtVG* 107. panta b) punkts tika grozīts pēc valsts līguma noslēgšanas par civildienesta pabalstu sadalījumu federālās valdības un attiecīgās zemes darba devēja federālās un zemes pārrobežu maiņas gadījumā (turpmāk tekstā – "Valsts līgums")[7]. Valsts līgums sekoja 2006. gadā pieņemtajai konstitucionālajai reformai, kas arī nodeva ierēdņu pensiju kompetenci no federālās valdības – zemēm.

III – **Fakti, process un uzdotie jautājumi**

10. No 1978. gada 1. septembra līdz 1999. gada 31. augustam pieteicējs strādāja pie atbildētāja par ierēdni – skolotāju. 1999. gada 31. augustā viņš aizgāja no darba, lai pieņemtu skolotāja darbu Karintijas zemē [*Land Kärnten*] Austrijā.

11. 2013. gada 25. aprīlī atbildētājs informēja pieteicēju, ka, ņemot vērā viņa pagātnes lēmumu atstāt civildienestu, viņam nav tiesību uz pensiju atbilstoši civildienesta pabalstu sistēmai. Tā vietā viņš ir pārcelts uz un apdrošināts saskaņā ar vispārīgo valsts pensijas apdrošināšanas sistēmu par visu viņa nodarbinātības posmu pie atbildētāja.

12. Kā norādīja iesniedzējtiesa, pieteicēja pensija atbilstoši valsts pensiju apdrošināšanas sistēmai mēnesī ir EUR 1050,67. Savukārt, ja pieteicējam būtu bijušas tiesības uz civildienesta pabalstu sistēmu, netiekot pārceltam uz vispārīgo valsts pensiju apdrošināšanas sistēmu par dienesta gadiem, ko viņš nostrādāja pie atbildētāja, viņam būtu tiesības uz ikmēneša pensiju EUR 2263,03 vai pat EUR 2728,18 apmērā[8].

13. Ņemot vērā ierēdņa statusu, pieteicējam nebija iespēju noslēgt līgumu par papildu pensijas apdrošināšanu un viņš nevarēja pieteikties uz to kompensējoši. Viņš mēģināja to darīt, bet atbildētājs ar 2009. gada 10. februāra lēmumu noraidīja viņa lūgumu.

14. Pieteicējs nepiekrita augšminētajai pārcelšanai no ierēdņu pabalstu sistēmas uz vispārējo valsts pensijas apdrošināšanas sistēmu un apstrīdēja to *Verwaltungsgericht Düsseldorf* (Administratīvā tiesa Diseldorfā). Lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu nav detalizēti pieteicēja argumenti pamatlietā. Tomēr no lūguma teksta var secināt, ka viņš uzskata, ka pārcelšana ir nesaderīga ar LESD 45. pantu.

15. *Verwaltungsgericht Düsseldorf* (Administratīvā tiesa Diseldorfā) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot šādus jautājumus prejudiciāla nolēmuma sniegšanai:

"1) Vai LESD 45. pants ir interpretējams tādējādi, ka tam ir pretrunā tāds valsts tiesiskais regulējums, atbilstoši kuram persona, kas bijusi ierēdnis dalībvalstī, savas civildienesta darba attiecību laikā iegūtās atliktās pensijas tiesības (civildienesta pabalstus) zaudē, jo tā, uzsākot jaunas darba attiecības citā dalībvalstī, ir atbrīvota no darba civildienestā pēc pašas vēlēšanās, ja valsts tiesībās ir arī paredzēts, ka šī persona tiek arī kompensējoši apdrošināta valsts pensiju apdrošināšanas shēmā, par pamatu ņemot civildienesta darba attiecībās maksāto atalgojumu, lai gan no tās izrietošās pensijas tiesības ir zemākas par zaudētajām atliktajām pensijas tiesībām?

7 — *Staatsvertrag über die Verteilung von Versorgungslasten bei bund- und länderübergreifenden Dienstherrenwechseln, vom 16. Dezember 2009 und 26. Januar 2010* (*BGBl.* 2010 I, 1290. lpp.). 2009. gada 16. decembra un 2010. gada 26. janvāra Valsts līgums par ierēdņu pabalstu sadalīšanu darba devēja federālās un valstu pārrobežu izmaiņu gadījumā. Valsts līgums stājās spēkā 2011. gada 1. janvārī.

8 — Precizitātes labad jānorāda, ka Vācijas valdība un atbildētājs apstrīd iesniedzējtiesas izdarīto salīdzinājumu attiecībā uz pieteicēja tiesībām uz pensiju atbilstoši ierēdņu pabalstu sistēmai, no vienas puses, un atbilstoši vispārīgajai valsts pensijas sistēmai, no otras puses. Tie norāda, ka abu kategoriju tiesības uz pensiju būtībā ir atšķirīgas un ka īpašas tiesības uz pensiju var noteikt tikai tad, kad attiecīgā persona faktiski aiziet pensijā, ņemot vērā tiesisko situāciju konkrētajā brīdī. Es nepiekrītu divu iemeslu dēļ. Pirmkārt, attiecībā uz šāda salīdzinājuma piemērotību man jāievēro iesniedzējtiesas veiktā analīze. Otrkārt, Vācijas tiesību aktos noteiktā ierēdņu pabalstu klasifikācija nevar ietekmēt autonomo ES tiesību vērtējumu par šo sistēmu, kas pēc būtības ir vērsta uz valsts sistēmas faktisko darbību, nevis uz īpašu dogmatisku rāmi, kurā tā ar valsts tiesību aktiem varētu būt ievietota. Raugoties no šī viedokļa, šķiet, ka iesniedzējtiesas sniegtais salīdzinājums nekādi nav apšaubāms. Attiecībā uz tās vispārējo darbību īpašā ierēdņu pabalstu sistēma noteikti var tikt uzskatīta par īpašu pensijas sistēmu ierēdņiem.

2) Ja uz pirmo jautājumu – attiecībā uz visiem vai noteiktiem ierēdņiem – atbilde ir apstiprinoša: vai LESD 45. pants ir interpretējams tādējādi, ka, ja valsts tiesību aktos nav noteikts citādi, iestādei, kurā attiecīgais ierēdnis bija nodarbināts iepriekš, tam vai nu ir jāizmaksā pensija, par pamatu ņemot darba attiecību civildienestā laikā uzkrāto pensijas aprēķinā izmantojamo darba stāžu un atskaitot no kompensējošās apdrošināšanas izrietošās pensijas tiesības, vai arī citādā veidā finansiāli jākompensē pensijas samazinājums, kaut arī saskaņā ar valsts tiesībām var izvēlēties tikai saskaņā ar šīm tiesībām paredzētos pensijas maksājumus?"

16. Rakstveida apsvērumus iesniedza Vācijas valdība, atbildētājs [9] un Komisija. Tie, kuri iesniedza rakstveida apsvērumus, kā arī pieteicējs [10] sniedza mutvārdu paskaidrojumus 2016. gada 14. janvāra tiesas sēdē.

IV – **Vērtējums**

A – *1. jautājums*

17. Ar savu pirmo jautājumu *Verwaltungsgericht Düsseldorf* (Administratīvā tiesa Diseldorfā) būtībā vēlas noskaidrot, vai LESD 45. pants ir interpretējams kā tāds, ka tam ir pretrunā valsts tiesību akti, kuri kompensējoši groza par sliktu saņēmējam pensijas sistēmu, kas piemērojama ierēdnim, kurš izbeidzis dienestu, lai uzsāktu jaunu darbu citā dalībvalstī.

18. Lai novērtētu, vai attiecīgie tiesību akti rada diskrimināciju vai ierobežojumus (vai abus), kas ir nesaderīgi ar darba ņēmēju pārvietošanās brīvību (2. daļa), es vispirms noteikšu, kuras ES tiesību normas ir būtiskas šim vērtējumam (1. daļa).

1) Piemērojamās tiesību normas

19. Pieteicējs, atbildētājs, kā arī Komisija piekrīt, ka LESD 45. pants ir piemērojams šīs lietas faktiem. Tiešām nav šaubu, ka pieteicējs ir darba ņēmējs LESD 45. panta izpratnē [11]. Tajā pašā laikā viņa situācijai nav piemērojams LESD 45. panta 4. punktā noteiktais civildienesta izņēmums [12].

20. Tāpēc LESD 45. panta piemērojamība šai lietai nerada nekādus jautājumus. Turpretim jautājumus rada Regulas Nr. 883/2004 attiecināmība.

21. Vācijas valdība un atbildētājs pamatojas uz Regulu Nr. 883/2004, it īpaši uz 60. panta 2. punktu, lai uzturētu attiecīgo valsts tiesību aktu saderību ar LESD 45. pantu. Arī pieteicējs atsaucas uz Regulu Nr. 883/2004, taču citam mērķim: viņš uzsver nozīmi, ko šī regula piešķir iegūto tiesību aizsardzībai.

9 — Ar 2015. gada 10. augusta vēstuli atbildētāja pilnīgi atbalstīja Vācijas federālās valdības pausto nostāju, nesniedzot atsevišķus rakstveida apsvērumus.

10 — Pieteicējs iesniedza rakstveida apsvērumus, bet izdarīja to pēc tiesvedības rakstveida daļas beigām.

11 — Skat. arī rīkojumu lietā *Marhold* (C-178/04, EU:C:2005:164, 19. punkts).

12 — Pirmkārt, šis izņēmums attiecas uz *pieeju* nodarbinātībai, kas nav būtiska šajā lietā. Otrkārt, Tiesa apstiprināja, ka šis izņēmums neattiecas uz skolotāju. Skat. rīkojumu *Marhold* (C-178/04, EU:C:2005:164, 21.–23. punkts un tajos minētā judikatūra).

22. Nepārprotami šodien ierēdņu sociālā nodrošinājuma tiesībām piemēro Regulā Nr. 883/2004 noteiktos saskaņošanas noteikumus. Sākotnēji ierēdņiem piemērojamās speciālās sistēmas bija izslēgtas no ES iekšējās saskaņošanas atbilstoši Regulai (EEK) Nr. 1408/71 *, kas bija Regulas Nr. 883/2004 priekštece. Atbildot uz Tiesas spriedumu *Vougioukas* [13], šis izņēmums tika svītrots no Regulas (EK) Nr. 1606/98 [14].

23. Tomēr, lai gan tā ir vispārpiemērojama ierēdņu tiesībām, Regula Nr. 883/2004 nav piemērojama pieteicēja situācijas faktiem šajā lietā. Kā Komisija pareizi ir norādījusi, pieteicēja mērķis nav pārcelt tiesības uz pensiju no vienas dalībvalsts uz otru. Drīzāk viņš vēlas, lai tiktu saglabātas viņa Vācijā iegūtās tiesības uz pensiju atbilstoši civildienesta pabalstu sistēmai, lai arī viņš bija piekritis uzsākt darbu Austrijā.

24. Faktiskā situācija pamatlietā neietver nekādu pieteicēja tiesību uz pensiju saskaņošanu Regulas Nr. 883/2004 izpratnē. Tāpēc šī regula šajā lietā nav piemērojama. Tāpēc mana turpmākā analīze šajos secinājumos tiks veikta tikai par LESD 45. pantu.

2) Vērtējums pēc būtības

25. Tiesa ir atzinusi, ka dalībvalstu kompetencē ir organizēt savas sociālā nodrošinājuma sistēmas. Tomēr tā arī ir atkārtoti noteikusi, ka, īstenojot šo kompetenci, tām ir jāievēro Līguma noteikumi par darba ņēmēju pārvietošanās brīvību [15].

26. Šie noteikumi, kuru vidū ir LESD 45. pants, ir paredzēti, lai atvieglotu ES pilsoņu nodarbinātību visā Eiropas Savienībā. Tie aizliedz pasākumus, kas varētu radīt dalībvalstu pilsoņiem neizdevīgāku situāciju, ja viņi vēlas veikt saimniecisku darbību citā dalībvalstī [16].

27. Intuitīvi ir diezgan skaidrs, ka attiecīgie valsts tiesību akti rada pieteicējam zināmu neizdevīgu situāciju viņa lēmuma dēļ uzsākt darbu Austrijā. Kā ir norādījusi iesniedzējtiesa, šī neizdevīgā situācija izpaužas vairāk nekā puses no viņa pensijas zaudējumā.

28. Tomēr paliek jautājums, kāda veida neizdevīgas situācijas rada valsts tiesību akti? Turklāt, vai tam ir pamatojums? Lai atbildētu uz šo jautājumu, es novērtēšu, vai šie tiesību akti ir diskriminējoši (a) sadaļa); vai arī tie rada ierobežojumus darba ņēmēju pārvietošanās brīvībai (b) sadaļa), un ja tā, vai šāda diskriminācija vai ierobežojumi var būt pamatoti (c) sadaļa).

a) Diskriminācijas esamība

29. Attiecīgie valsts tiesību akti ir piemērojami ierēdņiem neatkarīgi no pilsonības. Tāpēc ir pietiekami skaidrs, ka tā nav *tieša* diskriminācija: aizliegta atšķirīga attieksme (pilsonība) nav pamatā atšķirīgai attieksmei šajā lietā [17].

* Padomes 1971. gada 14. jūnija Regula par sociālā nodrošinājuma sistēmu piemērošanu darbiniekiem un viņu ģimenēm, kas pārvietojas Kopienā (OV L 149, 2. lpp.). Atbilstoši šīs regulas 4. panta 4. punktam to "nepiemēro attiecībā uz [..] īpašajām sistēmām, kas paredzētas civilierēdņiem vai personām, kuras par tādiem uzskata".

13 — C-443/93, EU:C:1995:394.

14 — Padomes 1998. gada 29. jūnija Regula (EEK) Nr. 1408/71 par sociālā nodrošinājuma shēmu piemērošanu darba ņēmējiem, pašnodarbinātajiem un viņu ģimenes locekļiem, kuri pārvietojas Kopienas teritorijā, un Regula (EEK) Nr. 574/72, ar kuru nosaka Regulas (EEK) Nr. 1408/71 īstenošanas kārtību, lai minētās regulas attiecinātu arī uz īpašiem režīmiem ierēdņiem (OV 1998, L 209, 1. lpp.).

15 — Nesen spriedums Komisija/Kipra (C-515/14, EU:C:2016:30, 38. punkts un tajā minētā judikatūra). Skat. arī spriedumu *Gouvernement de la Communauté française* un *Gouvernement wallon* (C-212/06, EU:C:2008:178, 43. punkts).

16 — Spriedumi Komisija/Kipra (C-515/14, EU:C:2016:30, 39. punkts un tajā minētā judikatūra) un Komisija/Beļģija (C-317/14, EU:C:2015:63, 22. punkts un tajā minētā judikatūra).

17 — Spriedumi Komisija/Francija (167/73, EU:C:1974:35, 44.–46. punkts) un *Marsman* (44/72, EU:C:1972:120, 4. punkts).

30. Tomēr LESD 45. pants aizliedz ne tikai tiešu diskrimināciju pilsonības dēļ, bet arī netiešu diskrimināciju [18].

31. Tiesa atzīst par netieši diskriminējošu valsts tiesību normu, kas piemērojama neatkarīgi no pilsonības, bet vienlaicīgi tā pēc savas *būtības* ietekmē migrējošos darba ņēmējus *vairāk* nekā attiecīgās valsts, kuru tiesību akti aplūkojami, pilsoņus, un ja ir risks, ka tas radīs pirmajiem minētajiem *īpaši* nelabvēlīgu stāvokli [19]Tiesa arī ir nospriedusi, ka, "lai pasākumu varētu atzīt par netieši diskriminējošu, nav nepieciešams, lai tas radītu labvēlīgāku stāvokli visiem attiecīgās valsts pilsoņiem vai radītu nelabvēlīgāku stāvokli tikai citu dalībvalstu pilsoņiem, izņemot attiecīgās valsts pilsoņus" [20]. Turklāt nav jāpierāda, ka ar attiecīgo tiesību normu faktiski tiek skarta būtiski lielāka migrējošo darba ņēmēju daļa. Ir pietiekami, ka tai potenciāli var būt šāda ietekme [21].

32. Šajā lietā Komisija norāda, ka attiecīgie tiesību akti rada netiešu diskrimināciju, jo tie savā būtībā vairāk ietekmē migrējošos darba ņēmējus un rada tiem īpaši nelabvēlīgu stāvokli salīdzinājumā ar valsts darba ņēmējiem.

33. Tomēr, kā ir paskaidrojusi Vācijas valdība un atbildētājs, attiecīgo tiesību aktu piemērošana nav saistīta ar ierēdņa pārcelšanos uz citu dalībvalsti. Tāpēc tā pieteikuma pamatā nav bijis fakts, ka ierēdnis migrē uz citu dalībvalsti. Tā pamatā ir viņa vai viņas pārcelšanās no atbildētāja civildienesta. Tāpēc atbilstoši Vācijas valdības un atbildētāja teiktajam darba ņēmēji, kuri pamet civildienestu, lai uzsāktu darbu Vācijā pie cita, privāta darba devēja, ir tieši tādā pašā situācijā kā tie, kas pārceļas uz ārzemēm.

34. Vācijas valdības un atbildētāja uzturētā pozīcija nav neloģiska. Attiecīgajā tiesību aktu darbībā patiešām nav nekā tāda, kas pēc *būtības vairāk* ietekmētu migrējošos darba ņēmējus nekā valsts darba ņēmējus, radot pirmajiem minētajiem *īpaši* nelabvēlīgu situāciju, ja tiek pieņemts, ka šo seku izšķirošais notikums ir civildienesta pamešana.

35. Vēlos uzsvērt visus trīs vārdus Tiesas sniegtajā netiešās diskriminācijas definīcijā: *būtība, vairāk* un *īpaši*. Tie atspoguļo netiešās diskriminācijas aizlieguma būtību: ārēji neitrālu diferenciācijas pamatu dēļ attiecīgajiem tiesību aktiem vai regulējumam nākas aizskart aizsargāto grupu (šajā gadījumā – migrējošos darba ņēmējus) smagāk nekā vispārējo grupu (šajā gadījumā – tos, kas paliek Vācijā, bet pamet civildienestu). Lietās par netiešo diskrimināciju šādu ārēju vērtējumu (*būtībā*) var aizstāt ar statistikas argumentiem: ir aizskarts *vairāk* aizsargātās grupas dalībnieku un/vai ir *īpašs* nelabvēlīgs stāvoklis.

36. Tomēr neviena no šīm prasībām neapstiprinās ar šīs lietas faktiem. Redzams, ka attiecīgie tiesību akti vienādi skar migrējošos un nemigrējošos darba ņēmējus: abi zaudē savas civildienesta pensijas, ja pamet atbildētāja civildienestu. Turklāt nav noteikts, ka pilnīgi skaitliskā ziņā migrējošie darba ņēmēji ar šo noteikumu būtu vairāk skarti nekā tie, kas paliek dzīvot Vācijā, bet pamet civildienestu. Faktiski saprātīgi iespējams izdarīt pat pretēju pieņēmumu: personu skaits, kas zaudē civildienesta pensiju tāpēc, ka pāriet pie privāta darba devēja Vācijā, var būt pat lielāks nekā to personu skaits, kas to zaudē, pārceļoties uz citu dalībvalsti.

37. Tāpēc es neuzskatu, ka attiecīgie tiesību akti acīmredzami *būtībā* ietekmē migrējošos darba ņēmējus *vairāk* nekā valsts darba ņēmējus. Es uzskatu, ka attiecīgie tiesību akti nerada netiešu diskrimināciju starp migrējošajiem un nemigrējošajiem darba ņēmējiem.

18 — Spriedums *Graf* (C-190/98, EU:C:2000:49, 14. punkts un tajā minētā judikatūra).

19 — Spriedumi *Larcher* (C-523/13, EU:C:2014:2458, 32. punkts un tajā minētā judikatūra); *Zentralbetriebsrat der gemeinnützigen Salzburger Landeskliniken Betriebs* (C-514/12, EU:C:2013:799, 26. punkts un tajā minētā judikatūra); *Erny* (C-172/11, EU:C:2012:399, 41. punkts un tajā minētā judikatūra) un *O'Flynn* (C-237/94, EU:C:1996:206, 18.–20. punkts). Izcēlums mans.

20 — Spriedumi *Zentralbetriebsrat der gemeinnützigen Salzburger Landeskliniken Betriebs* (C-514/12, EU:C:2013:799, 27. punkts) un *Erny* (C-172/11, EU:C:2012:399, 41. punkts un tajā minētā judikatūra).

21 — Spriedums *Larcher* (C-523/13, EU:C:2014:2458, 33. punkts un tajā minētā judikatūra).

b) Ierobežojumu esamība

38. Tomēr LESD 45. panta tvērums neaprobežojas tikai ar tiešu un netiešu diskrimināciju pilsonības dēļ. Tiesas pastāvīgajā judikatūrā [22] ir noteikts, ka LESD 45. panta tvērumā ir arī valsts noteikumi, kas piemērojami neatkarīgi no attiecīgo darba ņēmēju pilsonības, kas traucē vai padara mazāk pievilcīgu viņu pārvietošanās brīvības īstenošanu, nepieļaujot vai atturot dalībvalsts pilsoni no savas izcelsmes valsts atstāšanas. Tas attiecas arī uz valsts pasākumiem, kas bez atšķirībām attiecas uz valsts un pārrobežu situācijām, bet tieši ietekmē piekļuvi darba tirgiem citās dalībvalstīs [23].

39. Tāpēc saprotams, ka aiz tiešas un netiešas diskriminācijas kategorijas ir ierobežojumu kategorija. Lai valsts pasākums atbilstu šai kategorijai, ir pietiekami, ka tas *nepieļauj* vai *padara mazāk pievilcīgu* attiecīgo brīvību. Atbilstoši šai loģikai salīdzinājums starp izpētāmajām grupām (kas ir galvenais analītiskais paņēmiens abiem diskriminācijas veidiem) ir lielā mērā nomākts. Ierobežojumu kategorijai akcents drīzāk ir uz aizsargāto grupu, proti, migrējošajiem darba ņēmējiem, un ietekmi, kādu apstrīdētais līdzeklis atstāj uz varbūtību, ka viņi īstenos pārvietošanās brīvību saskaņā ar Līgumu.

40. Nesen Tiesa vērtēja Kipras tiesību aktus, kuri liedza ierēdņiem, kas jaunāki par 45 gadiem, tiesības uz pensiju, ja tie izbeidza civildienestu Kiprā, lai uzsāktu nodarbinātību citā dalībvalstī. Tiesa šo aizliegumu klasificēja kā ierēdņu, kuri vēlas atstāt savu darbu Kipras civildienestā, atturēšanu. Tā secināja, ka attiecīgie tiesību akti radīja ierobežojumus darba ņēmēju pārvietošanās brīvībai, jo tie tieši ietekmēja Kipras ierēdņu pieeju darba tirgiem citās dalībvalstīs [24].

41. Tā pati analīze būtu piemērojama šajā lietā. Skolotājam, kurš ir pie atbildētāja strādājošs ierēdnis un kurš vēlas uzsākt nodarbinātību citā dalībvalstī, ir jāatsakās no sava ierēdņa statusa un ar to saistītajiem pabalstiem. Es piekrītu Komisijai, ka tas var traucēt vai noteikti padarīt mazāk pievilcīgu tiesību uz pārvietošanās brīvību īstenošanu un atturēt šādu personu no darba pamešanas pie atbildētāja.

42. Tai pašā laikā es uzskatu, ka atturošā iedarbība, ko rada attiecīgie tiesību akti, nav pārāk netieša vai pārāk nenoteikta [25]. Citiem vārdiem, ir pietiekama saikne starp attiecīgajiem valsts tiesību aktiem un to ietekmi uz migrējošajiem darba ņēmējiem. Kā apgalvots iepriekšējā sadaļā, es piekrītu Vācijai un atbildētājam, ka *tiešais* cēlonis jeb izraisošais faktors pieteicēja pensijas apmēra samazinājumam bija tas, ka viņš pameta civildienestu pie atbildētāja. Tomēr, lai varētu uzsākt nodarbinātību Austrijā, viņam nebija citu iespēju kā tikai atstāt civildienestu. Tāpēc viņa sekas, zaudējot būtisku daļu no savas pensijas, bija diezgan *tiešas* un *noteiktas* un acīmredzami saistītas ar pārvietošanās brīvības īstenošanu.

43. Tādējādi pēc analoģijas ar Tiesas nostāju lietā Komisija/Kipra es uzskatu, ka tiesību akti šajā lietā ierobežo darba ņēmēju pārvietošanās brīvību. Tie attur atbildētāja nodarbinātos ierēdņus no darba pamešanas, lai piekļūtu darba tirgiem citās dalībvalstīs.

c) Pamatojums

44. Saskaņā ar LESD 45. pantu nav atļauts valsts pasākums, kas rada ierobežojumus darba ņēmēju pārvietošanās brīvībai, ja vien tam nav kāds no Līgumā noteiktajiem leģitīmajiem mērķiem vai arī tas ir attaisnots ar primāriem vispārējo interešu apsvērumiem.

22 — Piemēram, spriedumi *Zentralbetriebsrat der gemeinnützigen Salzburger Landeskliniken Betriebs* (C-514/12, EU:C:2013:799, 30. punkts un tajā minētā judikatūra); *Las* (C-202/11, EU:C:2013:239, 20. punkts); *Casteels* (C-379/09, EU:C:2011:131, 22. punkts); *Gouvernement de la Communauté française* un *Gouvernement wallon* (C-212/06, EU:C:2008:178, 45. punkts un tajā minētā judikatūra) un *Bosmann* (C-415/93, EU:C:1995:463, 96. punkts un tajā minētā judikatūra).

23 — Spriedums *Bosmann* (C-415/93, EU:C:1995:463, 103. punkts).

24 — Spriedums Komisija/Kipra (C-515/14, EU:C:2016:30, 45., 47. un 51. punkts un tajos minētā judikatūra).

25 — Spriedums *Gouvernement de la Communauté française* un *Gouvernement wallon* (C-212/06, EU:C:2008:178, 51. punkts); rīkojums *Marhold* (C-178/04, EU:C:2005:164, 27. punkts) un spriedums *Graf* (C-190/98, EU:C:2000:49, 24. un 25. punkts).

45. Turklāt šāda līdzekļa piemērošanai jābūt samērīgai ar sasniedzamo leģitīmo mērķi. Kopumā samērīgums ir saderīguma pārbaude starp izvirzīto (izvirzītajiem) mērķi (mērķiem) un izvēlēto (izvēlētajiem) līdzekli (līdzekļiem). Lai ievērotu samērīguma principu, paredzētajiem pasākumiem jābūt *atbilstošiem*, lai sasniegtu paredzētos leģitīmos mērķus; tie nevar pārsniegt to, kas *nepieciešams* to sasniegšanai (ja ir vairākas regulējuma alternatīvas, ir jāizvēlas ne tik ierobežojošs); un radītās neērtības nedrīkst būt nesamērīgas salīdzinājumā ar sasniedzamajiem mērķiem (*savstarpēja izsvēršana* vai samērīgums *stricto sensu*) [26].

46. Atbildētājs un Vācijas valdība apgalvo, ka tiesību aktus pamato leģitīmais mērķis nodrošināt "civildienesta pienācīgu darbību".

47. Jāuzsver, ka tiesas sēdē atbildētājs apstiprināja, ka šis mērķis ir sasniegts *Ziemeļreinas-Vestfālenes zemes līmenī* (pretstatā federālajam līmenim). Tāpēc tas ir aplūkots no šīs perspektīvas. Nosacījuma, ka civildienesta pabalstu sistēmas piešķiršana ir atkarīga no tā, ka ierēdnis paliek atbildētāja dienestā līdz pensijai, mērķis ir saglabāt kvalificētus darba ņēmējus šīs zemes civildienestā.

48. Es piekrītu, ka šāds mērķis var būt primārs vispārējo interešu apsvērums [27].

49. Samērīguma analīzes pirmais solis sastāv no vērtējuma, vai izvēlētais līdzeklis, proti, darba ņēmēju, kuri pirms pensionēšanās pamet civildienestu zemē, nozīmīga pensijas samazināšana, ir *atbilstošs*, lai sasniegtu izvirzītos mērķus, kas ir paturēt Ziemeļreinas-Vestfālenes zemes civildienestā kvalificētus darba ņēmējus.

50. Es tā neuzskatu viena vienkārša iemesla dēļ: apgalvojot, ka attiecīgo tiesību aktu mērķis ir paturēt kvalificētus ierēdņus Ziemeļreinas-Vestfālenes zemes dienestā, tajos pašos tiesību aktos ir atļauts "aiziet" ierēdņiem no šīs zemes, lai uzsāktu nodarbinātību citā Vācijas zemē vai federālajā valdībā.

51. Kā tiesas sēdē paskaidroja atbildētājs, ierēdņi, kuri pamet Ziemeļreinas-Vestfālenes zemi, lai uzsāktu nodarbinātību pie cita publiskā sektora darba devēja citā zemē vai federālā līmenī, principā saglabā tiesības uz ierēdņu pabalstu sistēmu, ievērojot noteikumus, ko izvirza viņu jaunais publiskā sektora darba devējs. Tas ir tāpēc, ka pastāv saskaņošanas mehānismi, kas ir starp atbildētāju un citiem publiskā sektora darba devējiem Vācijā.

52. Atbildētājs paskaidroja tiesas sēdē, ka šāda saskaņošana starp publiskā sektora darba devējiem par pensijām ierēdņiem, kuri migrē Vācijas *iekšienē*, bija paredzēta attiecīgajā laikā, tas ir, kad pieteicējs atteicās no civildienesta, spēkā esošajos tiesību aktos.

53. Turklāt pēc 2006. gada konstitucionālās reformas Vācijā ierēdņu pensiju kompetence tika nodota no federālās valdības – zemēm. Šīm izmaiņām sekoja Valsts līguma noslēgšana, kuras preambulā pietiekami skaidros vārdos pasvītrota ierēdņu mobilitātes nozīme Vācijas iekšienē, un turpmāka nepieciešamība saskaņot viņu pensijas.

54. Ņemot vērā šos elementus, es neuzskatu, ka civildienesta pabalstu sistēmas aizstāšana ar vispārējo valsts pensiju sistēmu ir *atbilstoša*, lai sasniegtu mērķi nodrošināt atbildētāja civildienesta pienācīgu darbību. Nevar apgalvot, ka Ziemeļreinas-Vestfālenes līmenī šāds mērķis patiešām tiek sasniegts, ja tajā pašā laikā piemērojamie tiesību akti ļauj "aiziet" uz citu zemi un federālo civildienestu.

26 — Spriedumi *Léger* (C-528/13, EU:C:2015:288, 58. punkts un tajā minētā judikatūra); Komisija/Kipra (C-515/14, EU:C:2016:30, 54. punkts); *Zentralbetriebsrat der gemeinnützigen Salzburger Landeskliniken Betriebs* (C-514/12, EU:C:2013:799, 36. punkts un tajā minētā judikatūra) un *Casteels* (C-379/09, EU:C:2011:131, 30. punkts un tajā minētā judikatūra). Skat. arī manus secinājumus lietā C-134/15 *Lidl* (40. punkts un tajā minētā judikatūra).

27 — Skat. pēc analoģijas rīkojumu *Marhold* (C-178/04, EU:C:2005:164, 32. un nākamie punkti) un spriedumu *Köbler* (C-224/01, EU:C:2003:513, 80. un nākamie punkti). Šajās lietās Vācijas un Austrijas valdības attiecīgi norādīja, ka apspriestie valsts pasākumi bija pamatoti, jo sniedza atlīdzinājumu ierēdņiem, konkrēti, universitātes profesoriem, par viņu lojalitāti.

55. Pilnības labad var arī piebilst, ka attiecīgie tiesību akti pārsniedz nepieciešamās robežas un nenosaka pienācīgu līdzsvaru starp dažādu iesaistīto pušu interesēm.

56. Attiecībā uz *nepieciešamības* elementu ir saprotams, ka izvirzīto mērķi var sasniegt ar mazāk ierobežojošiem līdzekļiem. Piemēram, savā lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu iesniedzējtiesa atzīmēja, ka trīs zemes – Bādenes-Virtembergas zeme [*Land Baden-Württemberg*], Hesenes zeme [*Land Hessen*] un Lejassaksijas zeme [*Land Niedersachsen*] – piedāvā atlaistajiem ierēdņiem iespēju saglabāt savus pabalstus atbilstoši viņu dienestam iepriekšējos gados. Nav pamata uzskatīt, ka šīs zemes arī necenstos sasniegt "civildienesta pienācīgas darbības" mērķi. Tomēr būtiski ir tas, ka viņi to dara ar ne tik ierobežojošiem līdzekļiem.

57. Visbeidzot es uzskatu, ka attiecīgajos tiesību aktos nav ievērots *saprātīgs līdzsvars* starp iesaistītajām publiskajām un privātajām interesēm. Pieteicējs strādāja pie atbildētāja vairāk nekā divdesmit gadus. Tas ir būtisks posms kādas personas karjerā. Atbilstoši lūgumam sniegt prejudiciālu nolēmumu pieteicēja izrietošās tiesības uz pensiju ir uz pusi mazākas, nekā tās būtu tad, ja attiecīgie tiesību akti nedzēstu viņa tiesības uz civildienesta pabalstu sistēmu pēc viņa aizbraukšanas uz Austriju. Šādas sekas mani pārsteidz kā īpaši bargas no pieteicēja perspektīvas, no vienas puses, un īpaši izdevīgas atbildētājam, no otras puses.

58. Ņemot vērā iepriekš minēto, es ieteiktu Tiesai atbildēt uz pirmo prejudiciālo jautājumu, ka LESD 45. pants ir interpretējams kā tāds, ar ko nav saderīgi valsts tiesību akti, kuru rezultātā darba ņēmējam rodas būtisks pensijas samazinājums, kā tas ir pamatlietā esošā pieteicēja gadījumā, viņa lēmuma uzsākt darba attiecības citā dalībvalstī dēļ.

B – *2. jautājums*

59. Ar otro prejudiciālo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, kādas darbības kompetentajām valsts iestādēm jāveic, ja tiek noteikts, ka attiecīgie tiesību akti nav saderīgi ar LESD 45. pantu. Tā vaicā par sekām, kas izriet no iespējamā secinājuma par neatbilstību un veidu, kā šāds Tiesas lēmums būtu īstenojams valsts līmenī.

60. Tradicionāli šādi jautājumi ir kompetento valsts iestāžu kompetencē saskaņā ar valsts procesuālās autonomijas principu un arī tāpēc, ka tas ir saistīts ar valsts tiesību aktu interpretāciju vai iespējamu grozīšanu [28]. Tomēr, lai sniegtu iesniedzējtiesai noderīgu atbildi uz tās konkrēti uzdoto jautājumu, man šis jautājums ir vismaz jāaplūko, norādot uz būtiskām pamatnostādnēm, ko var secināt no Tiesas pastāvīgās judikatūras.

61. Izsakot priekšlikumu par atbildi uz iesniedzējtiesas otro jautājumu, mana analīze būs divos līmeņos: strukturālā un individuālā.

28 — Piemēram, prejudiciāla nolēmuma tiesvedības kontekstā ģenerāladvokāts K. O. Lencs [*C. O. Lenz*] jau noteica savos secinājumos lietā *Wagner Miret*, ka "Tiesai nav ne uzdevums interpretēt, ne jurisdikcija interpretēt dalībvalstu tiesību normas" (C-334/92, EU:C:1993:322, 20. punkts).

1) Struktūras līmenis

62. Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru valsts tiesību akti, kas nav saderīgi ar ES tiesībām, ir interpretējami atbilstoši ES tiesībām. Ja tas nav iespējams, tās nevar piemērot [29]. Tomēr starp abu līmeņu tiesību aktiem nav noteiktas prioritātes: to kārtība ir atkarīga no individuālā gadījuma [30]. Tomēr kopumā ES tiesībām atbilstoša interpretācija ir ieteicamāka, jo tā samazina ietekmi uz valsts tiesību sistēmu [31], ar nosacījumu, ka interpretācijas ceļā tā joprojām var nodrošināt saderību ar ES tiesību aktiem.

63. Pat ja *ES tiesībām atbilstoša interpretācija* varētu būt vēlamā pieeja, tai ir noteiktas robežas. It īpaši Tiesa ir atzinusi, ka ES tiesībām atbilstīga interpretācija nevar būt pamats valsts tiesību interpretācijai *contra legem* [32].

64. Es piekrītu atbildētājam, ka šajā lietā ir sasniegtas šādas robežas. No lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, un tālāk tas tika izskaidrots tiesas sēdē, ka kompetentās iestādes var tikai apmierināt pensiju prasības uz tiesību aktos noteiktiem pamatiem un robežās, kā tas noteikts saskaņā ar likumības principu. Šajos apstākļos Komisijas priekšlikums interpretēt *LBG NRW* 28. panta 3. punkta noteikumu "ja vien tiesību aktos nav noteikts citādi" kā tādu, kas attiecas uz ES tiesībām, un izskatīt pensiju prasības, pamatojoties uz šādu interpretāciju, šķiet esam pārāk tālu. Tomēr valsts tiesai jāpārliecinās, vai šāda valsts tiesību aktu interpretācija patiešām izraisītu *contra legem* interpretāciju.

65. Tālāk, kad ES tiesībām atbilstīga interpretācija izrādās neiespējama, valsts tiesai tik un tā ir pienākums nodrošināt ES tiesību efektivitāti, nepieciešamības gadījumā *nepiemērojot* nesaderīgos valsts tiesību noteikumus, iepriekš neatceļot šos noteikumus [33].

66. Tomēr šajā lietā šķiet, ka nesaderības ar ES tiesību aktiem izvairīšanās metode radīs kompetentajām valsts iestādēm līdzīgas praktiskas problēmas. Sociālā nodrošinājuma iestādes nevar darboties juridiskā vakuumā, kas varētu iestāties, ja valsts tiesību akti šajā lietā vienkārši netiktu piemēroti. Turklāt valsts tiesai ir jāpārbauda, vai *LBG NRW* 28. panta 3. punkta nepiemērošana radītu šādu juridisku vakuumu vai arī to var kompensēt ar citu valsts tiesību noteikumu.

67. Ņemot vērā iepriekš minēto, godīgi jāatzīst, ka strukturālais risinājums, kas valsts tiesību aktus padarītu atbilstīgus LESD 45. pantam, visdrīzāk būs likumdošana, kā to tiesas sēdē uzsvēra gan pieteicējs, gan atbildētājs. Sociālā nodrošinājuma tiesību jomā administratīvo vai tiesu iestāžu prakse plaši interpretēt piemērojamos noteikumus vai atliekot malā šos noteikumus *ad hoc* veidā, protams, var radīt "ārkārtas" tiesību aizsardzības līdzekli individuālā gadījumā, kompensējot sistēmiska risinājuma trūkumu. Tomēr ilgtermiņā tas nevarētu atbilst tiesību aktu paredzamības [34] un administratīvās rīcības likumības prasībai.

29 — Skat. arī ģenerāladvokātes J. Kokotes [*J. Kokott*] secinājumus lietā *Taricco* u.c. (C-105/14, EU:C:2015:293, 107.–111. punkts un tajos minētā judikatūra).

30 — No vienas puses, skat. arī spriedumus *Pflücke* (C-125/01, EU:C:2003:477, 48. punkts); *Santex* (C-327/00, EU:C:2003:109, 62.–65. punkts); *Murphy* u.c. (157/86, EU:C:1988:62, 11. punkts), kurā dota priekšroka ES tiesībām atbilstošai interpretācijai. No otras puses, skat., piemēram, priekšlikumu spriedumā *Adeneler* u.c. (C-212/04, EU:C:2006:443, 113. un 124. punkts), kurā noteikts, ka ES tiesību atbilstīgas interpretācijas pienākums it īpaši ir uzlikts, ja direktīvas noteikumam nav tiešas iedarbības, tas ir, būtībā nozīmējot, ka ES tiesībām atbilstoša interpretācija nepieciešama tikai tad, kad nav iespējama tieša iedarbība.

31 — Skat. vispārīgi *Sacha Prechal*, *Directives in EC Law*, otrais izdevums, Oxford University Press, 2005, 314. un 315. lpp.

32 — Nesen arī spriedums *Klausner Holz Niedersachsen* (C-505/14, EU:C:2015:742, 31. un 32. punkts un tajos minētā judikatūra).

33 — Nesen arī spriedums *Taricco* u.c. (C-105/14, EU:C:2015:555, 49. punkts un tajā minētā judikatūra).

34 — Šajā ziņā pēc analoģijas var atsaukties uz Tiesas judikatūru pienākumu neizpildes lietās par direktīvu īstenošanu. Skat. arī spriedumu Komisija/Apvienotā Karaliste (C-530/11, EU:C:2014:67, 34. punkts un tajā minētā judikatūra).

2) Individuālais līmenis

68. Jau atkal atbilstoši pastāvīgajai judikatūrai valsts tiesām ir jānodrošina tiesiskā aizsardzība, ko personas gūst no tādu ES tiesību normu kā LESD 45. panta tiešās iedarbības [35]. Turklāt Tiesa ir atzinusi, ka tad, ja valsts tiesību noteikumi tiek atzīti par tādiem, kas rada ierobežojumus darba ņēmēju pārvietošanās brīvībai, pret "personām nelabvēlīgā stāvoklī jāizturas tāpat un jāpiemēro viena un tā pati sistēma, kas citām attiecīgajām personām" [36].

69. Es saskatu grūtības, kas varētu būt šajā lietā, lai aprēķinātu pieteicējam pienākošos pensiju maksājumus. Tomēr no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka ir iespējams veikt šādu aprēķinu attiecībā uz pieteicēju, lai arī viņš pameta darbu pie atbildētāja.

70. Es uzskatu, ka pieteicējam ir jābūt tiesībām atstāt civildienestu pie atbildētāja, lai uzsāktu darba attiecības citā dalībvalstī, neciešot no pensiju tiesību samazinājuma vairāk nekā darba ņēmēji, kas salīdzināmos apstākļos ir atstājuši civildienestu pie atbildētāja, bet palikuši nodarbināti kā ierēdņi citur Vācijā.

71. Valsts iestādēm ir jāpārliecinās, kas ir šīs salīdzināmās tiesības, un valsts tiesību ietvaros jāmeklē līdzekļi, kas ļautu tām piešķirt šīs tiesības pieteicējam par viņa nostrādāto laiku pie atbildētāja.

72. Iepriekš aplūkoto iemeslu dēļ es uzskatu, ka Tiesai būtu jāatbild uz otro prejudiciālo jautājumu, ka kompetentajām valsts iestādēm, piemērojot pašām savus valsts tiesību aktus un balstoties uz dalībvalstu procesuālo autonomiju, ir jānosaka līdzekļi, kas tām piešķir tiesības sniegt pieteicējam pamatlietā tādus pensijas maksājumus, kas būtu salīdzināmi ar to, ko viņš būtu saņēmis par darba periodu pie atbildētāja, ja viņš būtu izlēmis uzsākt darba attiecības pie cita publiskā sektora darba devēja Vācijā.

73. Visbeidzot pēcvārda vietā jāuzsver, ka šajos secinājumos veiktā analīze attiecas tikai uz LESD 45. pantā noteiktajām darba ņēmēja "tiesībām iziet no" dalībvalsts darba tirgus. Kā iepriekš norādīju, Regula Nr. 883/2004 šajā lietā nav piemērojama. Tāpēc šajos secinājumos izdarītie secinājumi nekādi neietekmē šajā regulā noteiktās individuālās tiesības vai dalībvalstu pienākumus.

V – **Secinājumi**

74. Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, es ierosinu Tiesai uz *Verwaltungsgericht Düsseldorf* (Administratīvā tiesa Diseldorfā) uzdotajiem jautājumiem atbildēt šādi:

1) LESD 45. pants ir interpretējams tā, ka tam ir pretrunā valsts tiesību akti, kuru rezultātā rodas būtisks pensiju maksājuma samazinājums darba ņēmējam, kā tas ir pamatlietā esošā pieteicēja gadījumā, viņa lēmuma uzsākt darba attiecības citā dalībvalstī dēļ;

2) kompetentajām valsts iestādēm, piemērojot pašām savus valsts tiesību aktus un balstoties uz dalībvalstu procesuālo autonomiju, ir jānosaka līdzekļi, kas tām piešķir tiesības sniegt pieteicējam pamatlietā tādus pensijas maksājumus, kas būtu salīdzināmi ar to, ko viņš būtu saņēmis par darba periodu pie atbildētāja, ja viņš būtu izlēmis uzsākt darba attiecības pie cita publiskā sektora darba devēja Vācijā.

35 — Spriedums *Factortame* u.c. (C-213/89, EU:C:1990:257, 19. punkts un tajā minētā judikatūra) vai ģenerāladvokāta D. Ruiza-Harabo Kolomera [*D. Ruiz-Jarabo Colomer*] secinājumi lietā *Terhoeve* (C-18/95 EU:C:1998:177, 73. punkts).

36 — Spriedums *Terhoeve* (C-18/95, EU:C:1999:22, 57. punkts un tajā minētā judikatūra).